

Konsernijournalismista – tunteella!

Kuten Heikki Luostarinen toteaa tämän julkaisun avausartikkelissaan, Journalismikritiikin vuosikirjalta on vuosien varrella toivottu toimittajien ja journalismin tutkijoiden dialogeja. Tämän vuosikirjan toimituskuntaan kuuluva tutkija Kari Koljonen otti toiveen todesta ja aloitteen käsiinsä ja haastoi päätoimittaja Jouko Jokisen kirjeenvaihtoon hyvästä journalismista.

Kari Koljonen 8. tammikuuta 2007:

Koska Pori ja Tampere ovat tunnettuja kiekkokaupunkeja, aloitan hämäläislukemin: 17–3. Kyse on Satakunnan Kansan Virta-liitteestä perjantailta 5. tammikuuta 2007. Tabloidiliitteessä on 20 toimituksellista sivua tv-ohjelmätiedot pois luettuna. Niistä kolme on laadittu satakuntalaisin voimin, loput ovat lainaa Tampereella julkaistavasta Valo-liitteestä. Kuin Ilves tai Tappara olisi löylyttänyt kaukalossa porilaisia patapaitoja.

Ketjutoiminta voi paksusti Alma Mediassa ja suomalaisessa journalismissa ylipäänsä. On yhteisiä toimituksia, teemallista sivuvaihtoa, jokapäiväistä juttukauppaa, liukkaaksi rasvattuja alihankintaketjuja ja paljon muuta. Koska toimituksellisen yhteistyön uskotaan luovan mahdollisuuksia uudistua, nostavan laatua ja parantavan tehokkuutta, pullikointi ketjutoiminnan tiivistämistä vastaan koetaan dynaamisissa mediataloissa nurkkakuntakuntaiseksi jupinaksi ja menneiden aikojen romantisoinniksi.

Kyse on muustakin. Vaikka maltillisesti toteutettu yhteistyö voi olla siunaukseksi siihen osallistuville sanomalehdille ja niiden lukijoille, alati syvenevässä ja laajentuvassa konsernijournalismissa on myös uhkaavia piirteitä. En ole niinkään huolissani toimittajien työpaikoista tai maakuntalehtien omaleimaisuudesta, vaan siitä, että lupauksistaan huolimatta maakuntien valtaledet kertovat meille lukijoille tärkeistä, läheisistä ja kiinnostavista asioista kitsaasti. Huonosta esimerkistä käy mainitsemani Virta-liite, jossa tarjolla on muun muassa päiväpyöpyä golfhöpinöillä kuorutettu ceevee, rokkarijyrkin hyväntahtoinen promo, pahoja kyssäreitä twinpeaksista ja pikkunokkela väännöstä kymmenestä käskystä. Toisarvoista, etäistä ja väljähtynyttä.

Globalisoituvassa laajakaistamaailmassakin lukijat pitävät tärkeimpinä ja kiinnostavampina niitä asioita, jotka kiinnittyvät tavalla tai toisella heidän arkeensa ja elinympäristöönsä. Koska konsernijournalismissa haetaan pienintä yhteistä nimittäjää, kiinnekohdat lukijoiden läheisiksi mieltämiin asioihin jäävät usein ohuiksi ja satunnaisiksi. Konsernijournalismissa jutun tapahtumapaikka voi olla toisella puolella Suomea tai se on häivytetty jutusta kokonaan. Jutun toimittaja jää lukijalle etäiseksi vierailijaksi tai jopa yhden jutun ihmeeksi. Jutussa esiintyvistä asiantuntijoista tai -osaisista on turha hakea tuttuja tai puolituttuja. Kiinnekohtien puutetta ei paikata, vaikka aiheeseen olisi tartuttu kuinka raikkaasti tahansa ja aineksista olisi hiottu mitä värikkäin juttupaketti.

Mediamogulit tapaavat perustella yhteisiä ponnistuksia sillä, että ne vapauttavat aiempaa enemmän resursseja ydinlevikkialueen toimituksellisiin operaatioihin. Mitä olivat ne lisäpanostukset maakuntalehtien kotikentällä, kun alettiin painaa yhteistä tv-liitettä tai kun alettiin suoltaa teemasivuja pitkin poikin Suomen maata? Mitä ovat ne uudet avaukset maakuntalehtien omilla alueilla, kun Alma Median maakuntalehtien ja Kauppalehden yhteinen politiikan toimitus aloittaa Helsingissä tänä keväänä?

Yhteisen politiikan toimituksen perustaminen on dramaattinen muutos Satakunnan Kansalle ja Alman pohjoisille maakuntalehdille eli Kainuun Sanomille, Lapin Kansalle ja Pohjolan Sanomille. Se siirtää maakuntalehtien sisällön painopistettä väkisin pari piirua paikallisesta valtakunnalliseen. Lehtien sivumäärät eivät millään kasva niin, että maakunnallista, valtakunnallista ja kansainvälistä aineistoa tarjotaisiin vastaisuudessa samanlaisin siivuoin kuin nyt. Kiinnostavaa on nähdä myös se, millaisia ratkaisuja kuutta sanomalehteä palveleva yhteistoimitus tekee valitessaan aiheita ja näkökulmia, jotka palvelevat niin satakuntalaisia, pirkanmaalaisia, kainuulaisia ja lappilaisia lukijoita kuin päättäjistä ja taloustiedon käyttäjistä koostuvaa Kauppalehden lukijakuntaa. Konsernijournalismista taitaa kuoriutua kompromissijournalismi, joka erilaisille lukijoilleen kumartaessaan tulee pyllistäneeksi vähän joka suuntaan.

Niinkin keskeinen asia kuin uutiskriteerien pohdinta on aika pitkälti laiminlyöty toimituksissa. Vasta, kun kentällä on jäsentynyt käsitys siitä, millä perustein toimitus ja lukijat arvottavat sanomalehdessä julkaistavaa materiaalia, mielekkäiden tavoitteiden asettelu tulee mahdolliseksi. Uutiskriteerien läpinäkyväksi tekemisestä olisi myös se hyöty, että konsernijournalismin autuuden puolesta puhuvat saisivat ainakin hetkeksi ajattelemisen aihetta. Yksi keskeisimmistä uutiskriteereistä nimittäin sitoutuu paikkaan. Mitä pienempi on etäisyys lukijan ja uutisen tapahtumapaikan välillä, sitä suurempi arvo uutisella on lukijalle.

” Konsernijournalismista taitaa kuoriutua kompromissijournalismi, joka erilaisille lukijoilleen kumartaessaan tulee pyllistäneeksi vähän joka suuntaan.

Jouko Jokinen 14. tammikuuta 2007:

Tarkistaminen on tuhonnut monta hyvää uutista. Se tuhoaisi myös monta tutkijoiden pamflettia. Pieni historian tunteminenkaan ei ole pahitteeksi – ei edes urheiluhistorian. Muistutan keväästä 2006, kun Tappararan valmentaja Jukka Rautakorpi ”valitsi” pudotuspelivastustajakseen ”helpon” Porin Ässät. Kuinkas kävikään? Tappara oli ollut jo kuukauden kesälomalla, kun Ässät pelasi jääkiekkofinaaleja. Otetaan siis viime kevään Pori–Tampere-uusinta.

Satakunnan Kansan Virta-liitteen valinta yhteisjournalismin huonoksi esimerkiksi on ällistyttävän epäonnistunut. Olemme julkaisseet 28-sivuista Virta-liitettä kaksi vuotta. Ennen liiteuudistusta julkaisimme maakuntalehtien yhteistyönä tuotettua 16-sivuista Treffiä, joka koostui viikon tv-ohjelmista ja rtv-juttuaineistosta.

Vanhaa Treffi-liitettä luki tutkimusten mukaan vain 28 prosenttia SK:n kaikista lukijoista, mutta heille tv-liite oli erittäin tärkeä, joten sitä ei voinut lopettaakaan. Olimme jo jonkin aikaa pohtineet, miten tavoittaisimme entistä paremmin nuoria ja kaupunkilaisia lukijoita ja miettineet alustaa aiempaa räväkämmälle journalismille.

Ratkaisimme monta ongelmaa kerralla. Uuteen liitteeseemme otimme Aamulehden Valon nuorekkaan ulkoasun. Treffi-liitteen perusaineiston oheen hankimme konsernista kolme dvd:itä, pelejä ja musiikkia käsittelevää teemasivua, koska näillä alueilla emme tutkimusten mukaan palvelleet lukijoitamme tarpeeksi hyvin. Sen lisäksi tuotamme jokaiseen liitteeseen kahdeksan sivua omaa aineistoa. Ideana oli palvella paitsi nuoria ja kaupunkilaisia myös RISC-nelikentän oikean laidan lukijoita eli ilmiö- ja mukavuusihmisiä, kun taas kantalehden anti painottuu vasemman laidan perinne- ja näkemysihmisiin.

Kahdessa vuodessa Virta-liite on tuottanut 800 sivua Satakunnan Kansan toimittajien ja kuvaajien tekemää uutta journalismia, ja sen lisäksi 300 sivua uutta dvd-, musiikki- ja peliaineistoa.

Täysin itse tuotettuna viikkoliite vaatisi vähintään seitsemän hengen toimituksen. Yhteistyön avulla olemme pystyneet tuottamaan lukijoillemme enemmän ja parempaa journalismia, myös itse tehtyä. Mikä tärkeintä, viikkoliitteen lukijamäärä on noussut 70 prosenttiin. Luku on kova mille tahansa sanomalehden liitteelle.

Lukijat ovat tyytyväisiä, toimittajat ovat tyytyväisiä, kustantaja on tyytyväinen. Vain tutkija on tyytymätön.

Koljosen näkemys maakuntalehden tehtävästä on hyvin konservatiivinen. Pitäisikö Satakunnan Kansankin kertoa vain maantieteelliseen maakuntaansa liittyvistä asioista, kuten Ahlaisten siltarummuista? Maailma muuttuu juuri päinvastaiseen suuntaan. EU:n päätös Brysselissä saattaa vaikuttaa heti satakuntalaisten elämään niin kuin muutkin globaalin ja valtakunnallisen politiikan tai talouden uutiset. Ihmiset ovat työssään ja harrastuksissaan koko ajan

kiinteässä yhteydessä oman asuinmaakuntansa ulkopuolelle. Globaali (tai kansallinen) ja paikallinen ovat yhä voimakkaammin läsnä maakunnan ihmisten elämässä ja maakuntalehden uutiskriteereissä. Dualismi kasvaa ihmisten elämässä, niin myös maakuntalehden journalismissa.

Yhteisestä journalismista haemme esimerkiksi entistä parempaa ulkomaitten uutistarjontaa ja uutisten taustoitusta, entistä parempaa talousuutisointia, samoin politiikan, kansallisen kulttuurin, taiteen ja urheilun hoitoa. Terävää kommentoivaa journalismia, kiinnostavia henkilöjuttuja ja omaleimaista verkkojournalismia. Konsernijournalismin hartiast kestävätk paremmin myös monen journalismin katvealueen – vaikkapa ympäristön ja tieteen – paremman hoidon

Jos yhteistyö ei hyödytä siihen osallistuvien lehtien lukijoita, sen sisältöä muutetaan tai se lopetetaan. Kuusi lehteä määrittelee esimerkiksi Alma Median Helsingin toimituksen työn sisällön. Lehtien päätoimittajat ovat erittäin tiiviisti mukana uuden journalistisen yksikön rakentamisessa. Minua hämmästyttää, että tutkija näkee uhkia yksikössä, joka keskittyy vakavaan journalismiin samaan aikaan, kun mediaa syytetään viihteellistymisestä ja keveydestä.

Kari Koljosen kannattaisi tutustua maakuntalehtien uutiskriteereihin. Käytännön maailmassa tilanne on paljon kirkkaampi kuin tutkijan kammion hämärässä. Toki maantieteellisellä paikallisuudella on arvonsa, vaikka esimerkiksi Satakunnassa karvialaisella ja euralaisella lukijalla ei välttämättä ole kovin monta yhdistävää maantieteellistä tekijää. Hyvä journalismi tavoittaa ihmisen arjen, elämäntavan ja myös tunteet. Parhaat tarinat eivät ole paikasta riippuvaisia.

Lehdissä tehdään koko ajan hyvinkin tarkkaa tutkimusta lukijoiden toiveista, tarpeista ja elämänmuutoksesta. Uutiskriteerejä muutetaan ja parannellaan tutkimusten perusteella. Viime vuonna reagoimme Satakunnan Kansassa esimerkiksi seuraaviin lukijoiden esittämiin toiveisiin: entistä parempaan ulkomaan uutisten ja ympäristöasioitten hoitoon sekä aiempaa laajempaan viikonvaihtelaineistoon.

Koljonen tuntuu vihjaavan, että sanomalehtien uutiskriteerit olisivat salaisia. Satakunnan Kansan uutiskriteerit ovat täysin avoimet. Niistä keskustellaan myös lukijoitten kanssa – ja päivittäin hyvinkin värikkäästi toimituksessa.

Tiedeyhteisöä kannustan lämpimästi kehittämään uutiskriteerejä ja journalistisia kehitysokaluja. Olemme valmiit yhteistyöhön ja kokeiluihin. Onko vain niin, että tutkijat eivät ole huomanneet, että tällä vuosituhanella lehdissä on keskitytty kehitysohön ehkä pontevammin kuin 30 vuoteen vai pelkäävätkö tutkijat tässä vauhdissa pudonneensa kelkasta? RISC-analysit, luki-

” Minua hämmästyttää, että tutkija näkee uhkia yksikössä, joka keskittyy vakavaan journalismiin samaan aikaan, kun mediaa syytetään viihteellistymisestä ja keveydestä.

jatutkimukset, journalistiset kokeilut ja uudistukset, kuten esimerkiksi Alma Median Helsingin-toimitus, näyttävät herättävän Tampereen yliopistonmäellä lähinnä kuivakasta kitinää kunnollisen analyysin sijaan.

Kari Koljonen 21. tammikuuta 2007:

Poikkesin Satakunnan Kansan verkkosivuille etsiäkseni lehden ”täysin avoimia” uutiskriteerejä. En löytänyt. Sivulla harhaillessani ajauduin lehden rekrytoiman kirjailijan Juha Seppälän blogiin. Seppälän mielestä myös Satakunnan Kansa edustaa vääjäämättä johonkin mittaan markkinadiktaturia ja niin sanottua konsernijournalismia. Seppälä hyväksyi synergian, kunhan se ei puristu liiketaloudellisen tulosajattelun kapeasta nielusta eikä journalismia latisteta nipuksi viestintähyödykkeitä. Hän ei tarkentanut, mitä hän tarkoittaa viestintähyödykkeiksi latistetulla journalismilla, mutta tarkennusta tarjosi kirjoitusta kommentoinut Tuomas Helin. Hänen mielestään Satakunnan Kansan ”uudistuksista” varsinkin Virta on selvää puuta heinää. En siis olekaan yksin tyytymättömyyteni kanssa. Maakunnasta löytyy ainakin kaksi Satakunnan Kansan lukijaa, jotka eivät innostu konsernijournalismin tuputtamisesta. Miten onnellisia tuontitavarasta ovat lehden loput 138 998 lukijaa? Jokinen todistelee lukijoittensa tyytyväisyyttä konsernijournalismiin sillä, että Virta on kerännyt lukijoita paremmin kuin edeltäjänsä Treffi. Kiinnostava tilanneanalyysi.

Oma tulkintani on päinvastainen. Kun konsernijournalismi viedään äärimilleen eikä paikalliselle journalismille anneta yhtään sijaa, se kelpaa useimmille meistä vain kiukaan sytykkeeksi tai kalan kääreeksi. Virta-liitteessä on edes muutama paikallisista lähtökohdista rustattu tarina, minkä takia sen lukijamäärät ovat Satakunnassa toista luokkaa kuin Treffin. Menestyksen huumassa jää silti muutama seikka askarruttamaan: Kuinka paljon laadukas konsernijournalismi on viime vuosina lisännyt Satakunnan Kansan levikkiä? Ei yhtään. Mitkä ovat Virta-liitteen luetuinta materiaalia? Oman maakunnan ihmisiä ja ilmiöitä koskettavat jutut. Mitä tapahtuisi, jos liitteen paikallisuusastetta nostettaisiin? Entistä useammat tarttuisivat siihen. Miksi Satakunnan Kansa pakosyötti kahdeksan vuotta Treffi-liitettä, joka ei kelvannut lukijoille eikä ilmeisesti ilmoittajillekaan? Ketjuyhteistyön pakottamana.

Jouko Jokinen on kaulaansa myöten sitoutunut ketjutoiminnan laajentamiseen ja syventämiseen Alma Mediassa. Alman lehtiketjua vetävä Jokinen esittää yhtiön vuosikertomuksessa kirkkaan vision: tavoitteena on parissa vuodessa kaksinkertaistaa yhdessä tuotetun aineiston osuus Satakunnan Kansassa. Tämä visio on syytä pitää mielessä, kun arvioi Jokisen retoriikkaa. Omia toimia hehkutetaan ja ketjutoiminnan mielekkyyttä kyseenalaistavaa tutkijaa taklataan milloin polvella, milloin kyynärpäällä.

Uskon vähemmälläkin vyörytyksellä sen, että sanomalehdet ovat 2000-luvulla tehneet paljon työtä journalismin kehittämiseksi. Toimituksissa on vedetty läpi uudistusprojekteja hengästyttävässä tahdissa, ja lukijoiden mieltymyksiä on ongittu selville niin tarmokkaasti, että jano työkaluihin on selvästi pohjaton. Kehitysvimma ei kuitenkaan tee tyhjäksi alkuperäistä väitettäni: uutiskriteerien pohdinta on toimituksissa retuperällä. Olisin mielelläni väärässä, mutta luotan omiin kokemuksiini, kunnes Jouko Jokinen tai joku muu mullistaa maailman kuvani esittelemällä viestimensä käytössä olevat uutiskriteerit. Se, mitä Jokinen on minulle tähän mennessä vilauttanut, rinnastuu kakunteko-ohjeisiin ja on paluuta vuosikymmenien taakse.

Ammoin myös journalismin tutkijat ymmärsivät uutiskriteerit reseptimäisesti. Kuten hyvän rommirusinakakun valmistamiseen tarvitaan tietyt ainesosat tietyssä suhteessa, lukijoiden makunautintoa hellivän sanomalehden piti sisältää sopivassa suhteessa politiikkaa ja taloutta, lapsia ja eläimiä, väkivaltaa ja seksiä. 1960-luvulla reseptikriteereille ilmaantui haastajia, jotka kurkottivat arkiajat- telun tuolle puolen, pohtivat journalismin tehtäviä ja johtivat niistä aiempaa kokonaisvaltaisempia kriteerejä. Yrjö Ahmavaara kehitti informatiiviset kriteerit, joiden tavoitteena oli oikeiden tietojen ja tosiasioiden välittäminen sekä älyllinen aktivointi. Henk Prakke rakensi kriteerinsä maantieteellisen, ajallisen ja kulttuurisen etäisyyden varaan. Johan Galtung ja Mari Holmboe Ruge puolestaan löysivät ulkomaan uutisia analysoidessaan useita juttuvalintaa ohjaavia tekijöitä. Vaikka nämä kriteerit ovat ikääntyneitä, paremman puutteessa suosittel- en niitä niin toimittajanuraa aloittaville kuin Jouko Jokisellekin. Uutiskritee- rien pohjalta on mahdollista rakentaa reseptejä haastava ymmärrys siitä, mitä toimitukset tekevät ja mitä niiden pitäisi tehdä.

Ennen kuin Jokinen ehtii uudestaan pilkata meitä tutkijoita kelkasta putoa- misesta, työnnän vapaaehtoisesti pääni tervatynnyriin ja heitän höyheniä pääl- leni. Mediamaisema on muuttunut täysin neljässä vuosikymmenessä. Silti tuo- reimmatkin alan oppikirjat viittaavat ahmavaaroihin ja galtungeihin. Vaikka tutkijat ovat aktiivisesti kehittäneet journalismia monilla foorumeilla, uutiskri- teerien tutkimukseen ei viime vuosikymmeninä ole ollut intoa tai ainakaan mainittavia tuloksia ei ole välittynyt yleiseen tietouteen.

Jouko Jokisen ansiokkaasta horjutuksesta huolimatta olen yhä sitä mieltä, että maakuntalehtien uutiskriteereissä paikallisuus on myös lähitulevaisuu- dessa pääelementti. On vaikea nähdä, että maakuntalehdet voisivat nostaa keskeiseksi kriteeriksi jonkin muun. Esimerkiksi ajankohtaisuuden kriteerin varaan on vaikea rakentaa tukijalkaa. Aiemmin saattoi argumentoida uutisen olevan sitä arvokkaampi, mitä lähempänä sen kertomat asiat olivat nykyhetkeä. Nykyisin maakuntalehdet pyrkivät kertomaan asioista ennen, kuin ne tapahtu- vat, ja tapahtumahetkellä katsomaan seurauksiin. Samanaikaisesti toimituk- set kiinnittävät aiempaa enemmän huomiota pitkäkestoisiiin prosesseihin ja

ajankohtaisiin ilmiöihin, mikä liudentaa rajaa sanoma- ja aikakauslehtien välillä. Missä määrin yksilöllisyyttä huokuvana aikana voi uutisvalinnassa olettaa, että asioiden ja tapahtumien kulttuurinen painoarvo olisi yhteisesti jaettu? Millä tavoin uutisten vaikutuksia lukijoihin pitäisi arvioida juttuja arvotettaessa, kun perinteistä tiedonvälitysidealia haastetaan tunteisiin vetoavilla uutistarinoilla?

Näihin kysymyksiin on syytä paneutua, sillä uutiset ovat yhä journalismin ydintä. Journalismin tekijöiden ja tutkijoiden antennit ovat viime vuosina osoittaneet muun muassa kansalaisjournalismiin, ajanvieteliitteisiin, tutkivaan journalismiin, monimediallisuuteen, innovaatiojournalismiin ja ulkoasu-uudistuksiin. Olisiko aika palata perusasioihin?

Jouko Jokinen 25. tammikuuta 2007:

Ihan kuin Koljonen olisi keksinyt ilmestyskirjan pedon nimeltä Konsernijournalismi. Hän tuntuu epätoivoisesti vakuuttelevan, että jokin epämääräinen ”konserni” pakottaa Satakunnan Kansaa julkaisemaan muualla tuotettua huonoa journalismia.

Konsernijournalismia oli esimerkiksi se, kun toimittajamme Mari Kamaja työskenteli Alma Median yhteisenä Brysselin kirjeenvaihtajana syksyn 2006. Konsernijournalismia on urheilutoimitusten yhteistyö urheilukilpailuissa, päivittäisen uutisannin avaaminen kaikkien maakuntalehtien käyttöön, kulttuurin ja viikonvaihteen parhaan annin tarjoaminen muille, yhteiset juttusarjat, erityisosaamista vaativat palstat, koulutus- ja tutkimusyhteistyö, yhteiset ulkoasu-, sisältökehitys- ja tekniset hankkeet. Kaikki arkista työtä, jota on aina tehty – ja tehdään tänäänkin lehtien välillä myös konsernirajojen yli.

Sekä printtilehtien että sanomalehtien verkkopalveluiden pitää olla paljon nykyisiä parempia, sillä lukijoiden vaatimustaso kasvaa. Samalla media elää kovassa myllerryksessä, ja uuteen on uskallettava investoida, vaikka valitettavasti raha ei vielä kukaan kasva puussa. Yhteistyöllä pystymme tekemään laatujournalismia kohtuullisin kustannuksin. Osa yhteisestä journalismista saattaa korvata STT:n tai vaikkapa urheilu- ja kulttuurin avustajien tekstejä. Tärkeintä on, että yhdessä tuotettu syrjäyttää lehdistä huonoa, löysää, hätäisesti tehtyä ja keskinkertaista journalismia.

Inhoan journalistisia reseptejä. Usein toimitus tuntuu odottavan selkeitä patenttiratkaisuja päällikkötoimittajilta. Haluan omilla aivoillaan ajattelevan toimittajan, joka tekee älykäästä journalismia. Fiksu toimittaja hakee toki sparrausapua ympäriltään, jopa esimiehiltään.

Jos Koljonen olisi malttanut pysähtyä Satakunnan Kansan verkkosivuille, hän olisi löytänyt myös lehden uutiskriteerit. Ne on kirjoitettu lehden linjaan. Sieltä uutiskriteerien on lähdettävä, kysymyksestä, miksi olemme olemassa. Tärkein tehtävämme on edistää oman alueemme ihmisten hyvinvointia ja luoda

uskoa parempaan tulevaisuuteen. Se on hyvä peruste myös uutistoiminnalle. Lupaamme myös kertoa lukijoillemme oleelliset asiat niin omasta maakunnasta, Suomesta kuin muustakin maailmasta. Uutistoiminnan lisäksi myös Satakunnan Kansan mielipiteellinen journalismi saa kriteerinsä lauseesta: ”Tärkein tehtävämme on puolustaa yksilön oikeutta ihmisarvoiseen ja täysipainoiseen elämään.” Hyviä uutiskriteerejä ovat myös arvomme: luotettavuus, laadukkuus, ihmisläheisyys ja aktiivisuus. Noilla neljällä sanalla voi arvioida aamun lehden varsin kattavasti.

Uutiskriteerejä arvioitaessa pitää ajatella isosti tai käytännöllisesti. Ehkä siksi toimittajien ja päällikköiden on vähän vaikea äkkiä vastata siihen kysymykseen, mitkä ovat uutiskriteerit. Toimittajaa nolottaa sanoa, että uutiskriteerimme ovat luotettavuus, laadukkuus, ihmisläheisyys

ja aktiivisuus. Toisaalta nolottaa sanoa, että uutiskriteerit täytyvät, kun lähtöuutisestamme puhutaan ruuhkabussissa tai telakan kahvitunnilla. Haluttaisiin sanoa jotain siitä välistä. Siksi haetaan vähän finimpiä reseptejä.

Keskustelu uutiskriteereistä on enemmän kuin tarpeellista. Niitä pitää päivittäin miettiä ja niistä pitää keskustella avoimesti niin yleisön kuin uutisten kohteittenkin kanssa. Jokaisen lehden uutispainotuksille, jokaisen uutisen sisällölle ja rakenteelle on löydettävä perusteet. Mutta keskustelu saattaisi johtaa vain laajaan keittokirjaan ”Suomalaisen journalismin reseptit”. Edistäisikö se journalistista ajattelua tai älykästä journalismia? Tutkimuskohteina uutiskriteerit tuntuvat liiankin perinteisiltä. Pitäisikö kääntyä rohkeasti hankalammille – ehkä myös tarpeellisemmille – tutkimusalueille? Miten uusi media muuttaa journalismia? Mitä todellinen vuorovaikutteisuus vaatii journalismilta? Miten lukijan muuttuminen passiivisesta aktiiviseksi muuttaa mediaa? Millaisia kriteerejä tarvitaan, että selviämme meneillään olevasta median vallankumouksesta? Voi kuinka helppoa tutkijan ja toimittajan elämä olisi, jos muuttuvasta maailmasta ja lukijasta ei tarvitsisi välittää!

” Voi kuinka helppoa tutkijan ja toimittajan elämä olisi, jos muuttuvasta maailmasta ja lukijasta ei tarvitsisi välittää!

Kari Koljonen 29. tammikuuta 2007:

Satakunnan Kansa tosiaan julkaisee verkkosivuilla linjansa, mutta on pakko todeta, että sen löytäminen kaiken sillisalaatin keskeltä vie kohtuuttomasti aikaa ja raastaa hermoja. Kun jälleen harhailen yhden maakuntalehden verkkosivuilla, alan miettiä urhoollisten lukijoiden palkitsemista. Kokonaan nettilehden lukijoiksi siirtyneet maakuntalehden tilaajat ansaitsisivat kunniamerkin. Jos missä, niin internetissä Alma Median parhaiden voimien yhdistäminen voisi olla myös lukijoiden edun mukaista.

Jouko Jokinen linjaa Satakunnan Kansan uutiskriteereiksi luotettavuuden, laadukkuuden, ihmisläheisyyden ja aktiivisuuden. Vaikka lehden linjan määrittäminen ja uutiskriteerien soveltaminen kytkeytyvät arvoihin, kustantajalta ovat nyt tainneet mennä puurot ja vellit sekaisin. Uutiskriteerien soveltaminen on valintojen tekemistä. Ensinnäkin toimitus valitsee lehteen painettavat uutiset siitä ylitarjonnasta, jonka omat toimittajat, avustajat, yhteistyölehdet ja tietotomistot päivittäin tuottavat. Toiseksi toimitus esittää näkemyksensä julkaistavien juttujen keskinäisestä painoarvosta muokkaamalla toisista pääuutisia ja toisista pikku-uutisia. Koska maakuntalehtien journalistinen kulttuuri on voimakkaasti sitoutunut faktojen kerrontaan, on vaikea hahmottaa, miten esimerkiksi luotettavuus voisi ohjata juttuvalintaa. Kerättyjen tietojen kattavuutta ja paikkansa-pitävyyttä pitää tuki jokaisen toimittajan arvioida, mutta lähdekritiikkiä ei pidä sekoittaa uutiskriteereihin. Koska kaikkien uutisten täytyy täyttää luotettavuuden vaatimukset, ei niitä luotettavuuden perusteella voi seuloa tai rankata. Suh-taudun epäillen myös kolmen muun kriteerin käyttökelpoisuuteen uutisvalin-noissa. Aktiivisuuden, ihmisläheisyyden ja laadukkuuden käsitteitä pitäisi avata huomattavasti, jotta niiden mielekkyyttä lehden arvioinnissa voisi edes pohtia.

Se, että Satakunnan Kansa on julkaissut linjansa verkkosivuilla, on nähtävä enemmänkin kauniiksi kädenojennukseksi lukijoiden suuntaan kuin selkeäksi ohjenuoraksi toimittajille. 2000-luvulla laadittuja sanomalehtien linjoja voi pitää journalismin tuoteselostuksena tai mainoskirjeenä, kuten linjapapereista väitellyt Keijo Lehto on asian ilmaissut. Olisi hienoa, jos lukijoille suunnattu korkealentoinen myyntipuhe ja uutiskriteerit – osin tiedostamattomat – olisivat sopu-soinnussa, mutta näin ei välttämättä ole.

Otetaan esimerkiksi viime vuosien myönteinen työllisyyskehitys. Satakunnassa oli joulukuussa 2200 työtöntä vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Kahdessa vuodessa työttömien määrä on vähentynyt Satakunnassa runsaalla 4000:lla. Miten muutos on näkynyt Satakunnan Kansan uutissivuilla? Ovatko uutiset useammin ja näyttävämmin kertoneet uusista työpaikoista kuin irtisanomisista ja lomautuksista? Rohkenen epäillä. Epäilykseni ei hälvene tekstiarkistoihin tehtyjen sanahakujen jälkeenkään.

Jokisen mukaan Satakunnan Kansan tärkein tehtävä on edistää alueensa ihmisten hyvinvointia ja luoda uskoa parempaan tulevaisuuteen. Jos uutiskriteerit noudattelisivat nöyrästi lehden linjaa, Satakunnan Kansa loisi tulevaisuudenuskoa ja tasapainottaisi irtisanomisuutisoinnista aiheutuvia pelkoja korostamalla uusien työpaikkojen syntyä. Miksi lehden uutiset ja mielipidekirjoitukset eivät sitten ole täynnä työllistymisen ilosanomaa? Joku voisi epäillä syyn piilevän siinä, että lehti oli aikoinaan kokoomuksen äänenkannattaja eikä oppositio-puoluetta sympatisoivan lehden pidä elämöidä hallituksen työllisyystavoitteen toteutumisella. Epäilen syyksi kuitenkin uutiskriteereiden hallitsevuutta. Mitä negatiivisemmasta asiasta tai tapahtumasta on kyse, sitä arvokkaampi uutinen

on. Vaikka toimittajia on viime vuosina usutettu hyvien uutisten metsästyksen, toimitukset ovat edelleen herkempiä näkemään ympärillään kielteistä kuin myönteistä kehitystä. Journalismin keskittymistä ongelmiin ja epäkohtiin kannattaa koetella, mutta johtopäätösten teossa on syytä olla varovainen. Yksi journalismin tärkeimmistä tehtävistä yhteiskunnassa on valvoa vallankäyttöä. Tämä lähtökohta väistämättä tuottaa kielteisyyttä uutiskärkiin.

Jokinen puhuu median ”vallankumouksesta” ja penää tutkimusta uuden median, vuorovaikutteisuuden ja lukijan aktivoitumisen vaikutuksista journalismiin. Näitä asioita on tutkittu ja tutkitaan koko ajan. On silti paha kehittää vallankumouksenkin jälkeen toimivia kriteereitä, ellei ole jäsentynyttä käsitystä nykyisistä kriteereistä. Ylevien linjapuheiden ja arkisten käytäväkeskustelujen väliin toimitukset tarvitsevat analyyttisiä työkaluja, kuten uutiskriteerejä, joiden avulla ne voivat arvioida toimintaansa suhteessa lukijoille annettuihin lupauksiin ja muuttuvaan mediaympäristöön.

” Ovatko uutiset useammin ja näytävämmiin kertoneet uusista työpaikoista kuin irtisanomisista ja lomautuksista? Rohkenen epäillä.

Jouko Jokinen haluaa lisää älykästä ja laadukasta journalismia. Hän ei kuitenkaan halua tarjota alaisilleen reseptejä eikä patenttiratkaisuja omista mielihaluistaan. Toisaalta ymmärrän Jokista, toisaalta en. Kun toimittajalla on ideointi-, tiedonhankinta- ja kirjoitustaitojen ohella ymmärrystä journalismin tehtävistä yhteiskunnassa ja vaikkapa uutiskriteereistä, hänellä ei ole tarvetta joka käänteessä udella päällikkötoimittajien näkemyksiä. Toisaalta rivitoimittajan työtä helpottaisi kummasti, jos toimituksen johto pystyisi muotoilemaan riittävän konkreettiset kriteerit tavoiteltavalle journalismille. Jokinen on keskustelumme kuluessa maininnut laadun tai laadukkuuden monta kertaa erittelemättä, mistä laatujournalismi koostuu. Voisiko Jokinen esitellä laatuksensensä: millainen journalistinen tuotos edustaa hänen kaipaamaansa laadukkuutta?

Itse kaipaen journalismiin lisää kriittisyyttä. Valitettavasti kriittistä journalismia on ollut vaikea lisätä, ennen kuin ymmärtänyt, mistä määreistä kriittisyys voi muodostua. Ymmärtämistä taas on vaikeuttanut se, etteivät journalistisen kriittisyyden määritelmät ole olleet kovinkaan moniulotteisia ja konkreettisia. Olen yrittänyt määritellä kriittisen journalismin nojaamalla kahteen ajatukseen toimittajan roolista. Ensinnäkin kriittinen toimittaja on aloitteellinen ja sinnikäs tiedonkaivaja, joka ei niinkään välitä lähteiden tarjoilemaa tietoa lukijoille vaan hakee lukijoiden tarvitsemaa tietoa lähteiltä – vastahankaisiltakin. Toiseksi kriittinen toimittaja kykenee muodostamaan hankkimastaan informaatiosta uutta tietoa soveltamalla tieteellisen tutkimuksen menetelmiä toimitustyöhön. Kriittinen journalismi on selitysvoimaista, luo moniäänisyyttä, tekee kontekstin näkyväksi ja purkaa lähteiden puhetaipoja:

- 1) Selitysvaivo: Juttuun haetaan perusteluja useilta toimijoilta, etsitään vaihtoehtoisia selityksiä ja testataan omia päätelmiä. Ei tyydytä valmiiksi pureskeltuihin selityksiin.
- 2) Moniäänisyys: Jutussa osapuolet pääsevät esittämään oman perustellun näkemyksensä ja kommentoimaan toistensa näkemyksiä. Keskustelua ei tyrehdytetä karsinoimalla osapuolet eri kehyksiin.
- 3) Konteksti: Jutussa yksittäistapausta arvioidaan joko trendin osana tai poikkeamana. Nykyhetken rinnalla tarkastellaan aiempia tekemisiä ja puheita sekä penätään konkreettisia tulevaisuuden vaihtoehtoja. Ei ainoastaan välitetä informaationsirpaleita ja puristeta taustoitusta faktalaatikoiksi.
- 4) Puhetapa: Jutussa hyödynnetään kyseenalaistavia ilmauksia ja rakenteita sekä arvioidaan lähteiden tarjoamia käsitteitä. Lähteiden puhetapaa ja tarjoamia käsitteitä ei oteta annettuina.

Olisiko tästä mallista apua toimitustyön kehittämiseen?

Jouko Jokinen 1. helmikuuta 2007:

En voi kuin painaa pääni nöyrästi kumaraan ja todeta, että ilmeisesti olen koko urani ajan tehnyt kaiken väärin. Kun kerran Koljonen toteaa, että Satakunnan Kansassa kaikki asiat ovat kurjasti ja että minä en ymmärrä laadusta ja uutiskriteereistä mitään, sitten asia varmaankin on niin. Olen aina ajatellut, että lukija asettaa tärkeimmän journalismin laatuksiterin. Ilmeisesti olen väärässä.

Satakunnan Kansan verkkosivujen kävijämäärä kasvoi viime vuonna 45 prosenttia. Levikkimme kasvoi viime vuonna yli 100 kappaleella, vaikka Satakunnan väestö väheni. Porin peittoprosenttimme on 70 – suurten maakuntalehtien sarjassa Suomen paras ilmestymispaikkakunnan peitto. Tilausten peruutusten määrä laski viime vuonna yli 700 kappaleella. Varmaankin yksinkertaisen kustantajan laatumittarit ovat väärinä ja tieteellisesti kestäättömiä. Voimakas journalismin kehitystyömme, laadun nostaminen myös yhteistyön avulla ja monet prosessimme uudistukset eivät varmaankaan ole vaikuttaneet noihin lukemiin mitenkään. Tutkija sanoo, että Satakunnan Kansan laatu on keho ja verkkosivutkin surkeat.

Kannattaisi kuitenkin tutustua kunnolla aiheeseen, ennen kuin esittää lopullisia arvioita, vaikkapa Satakunnan Kansan uutiskriteereihin ja siihen, miten niitä käytännössä sovelletaan:

- 1) Lehden linja. Se on kaiken pohjana.
- 2) Arvot. Ne kuvaavat toimintatapamme. Jos uutinen ei ole luotettava, se on epäonnistunut. Se on tärkeä kriteeri, sillä päivittäin törmään eri lehdissä löysiin, epätarkkoihin, rakenteellisesti hahmottomiin ja jopa virheellisiin uutisiin.

- 3) Pelisäännöt. Satakunnan Kansan pelisäännöissä kuvataan hyvän journalismin laatukriteerit. Pelisäännöt kuvaavat yleiset periaatteet, mutta sisältävät myös käytännön ohjeita – esimerkiksi nimen käytön periaatteet oikeusuu-
tisissa. Pelisäännöissä todetaan samoja asioita, joita Koljonen luettelee kriit-
tisen journalismin periaatteina. Esimerkiksi kahden, toisistaan riippumatto-
man lähteen käyttö. Pelisääntöihimme sisältyvät journalistin ohjeet toimivat
edelleen uutiskriteerien arvioinnissa erittäin hyvin.
- 4) Osastokohtaiset tyylikirjat. Hyvinkin tarkkaan määritellyt osasto- ja juttu-
tyyppikohtaiset periaatteet.
- 5) Päivittäinen uutiskriteerien määrittely. Toimituksen aamupalaveri, uutis-
päälliköiden ja toimittajien jatkuva sparraus, päivittäiset ideapalaverit,
uutispäällikön ja vuoropäällikön vaihtopalaveri iltapäivällä, deskin palaveri
iltavuoron tultua töihin, deskin jatkuva uutiskriteerien arviointi illan kulu-
essa. Käytössämme on koko päivän läpäisevä käsittelyohje ideoinnista val-
miin sivuprintin oikolukuun. Suurin osa käsittelyohjeesta on uutiskriteerien
määrittelyä ja arviointia.
- 6) Päivittäisessä uutiskriteerien määrittelyssä käytämme taustalla RISC-ana-
lyysia, bränditutkimuksemme määrittelemiä tavoitteita, lukijatutkimuksia,
muuta tutkimustietoa ja palautetta. Tarvittaessa tukea haetaan myös lin-
jasta, arvoista, pelisäännöistä, tyylikirjasta ja muista toimituksen ohjeista.
Spontaaneja keskusteluja uutiskriteereistä käydään päivittäin. Uutiskritee-
reistähän kahvikupin ääressä keskustellaan – ja ollaan myös eri mieltä.
- 7) Keskeinen osa uutiskriteerien määrittelyä on tehdyn työn arviointi. Miten
kriteerit toteutuivat? Olivatko ne oikeat? Mitä voimme tehdä seuraavaksi
paremmin?

Edellinen oli kuvaus uutiskriteereistä käytännön elämässä. Uutiskriteerien
määrittelyssä lähtisin useammalta kuin yhdeltä tasolta:

- 1) Yhteisön uutisideointi. Millä perusteilla toimittaja tarttuu ideaan? Miten
hoidetaan yleiset uutistapahtumat? Millä perusteilla uutisaiheeseen haetaan
näkökulmia? Millä perusteilla tiettyjä aiheita ryhdytään jalostamaan?
- 2) Kriteerit koko lehden ideoinnissa. Mikä on maakunta uutisten, kansallisen
uutisoinnin ja ulkomaan uutisten tasapaino. Pori ja maakunta. Maakunnan
eri osat. Mikä on tänään kulttuurin, urheilun, erikoisostojen, liitteitten pai-
noarvo? Henkilöjutut? Mieli-piteellinen journalismi – toimittajan kommentit?
Pääkirjoitussivun mielipidejournalismin kriteerit? Mies- ja naisnäkökul-
mat? Vuorovaikutteisuus. Verkko ja printti. Lehden kuvallinen anti. Tämä
kriteeristö on äärettömän tärkeä. Sekä suunnittelussa päivän yli ja pidem-
mällekkin sekä uutispäivänä aamusta iltaan.

- 3) Uutisen ja kirjoituksen arviointi. Toimittaja-päälliköt-deski. Mitkä ovat hyvän uutisen kriteerit. Sparraus, käsittely, arviointi. Uutinen sinänsä ja uutinen osana suurempaa kokonaisuutta – ainakin valmistuvaa lehteä.
- 4) Tehdyn arviointi. Oma ja yhteisön palaute ja arviointi. Ulkopuolinen palaute. Opin ottaminen. Lukijapaneelit, kyselyt, tutkimus. Uutiskriteerien kehittäminen.

Tärkeintä ovat lehden tehtävästä lähtevät yleiset periaatteet, jotka jalostuvat päivittäiseksi uutiskriteerien määrittelyksi ja käytännön journalistiseksi työksi. Toimituksen on yhteisönä tämä työ tehtävä: Yleisestä – ylevästäkin – linjamäärittelystä pikkutarkkaan ohjeeseen urheilun tulospörssin käsitteilykriteereistä. Toki tutkijat voivat tarjota kriteereitten mietintään paljonkin apua ja opponointia, mutta toivottavasti kriteerit pysyvät eri lehdissä erilaisina.

Kari Koljonen 9. helmikuuta 2007:

Konsernijournalismin mielekkyydestä emme päässeet Jouko Jokisen kanssa samalle aaltopituudelle. Sanomalehtien yhteistuotannon asema on vahvistunut ja varmasti vahvistuu tulevaisuudessa. Toivottavasti tulevaisuudessa konsernijournalismi jalostuu niin, että yhdessä paikassa tehdyn liitteen tai teemasivun sijaan tulee enemmän aidosti yhdessä mietittyä ja toteutettua journalismia.

On myönteistä, että Jokinen suhtautuu uutiskriteereihin vakavasti ja pohitii niiden asemaa omassa toimituksessaan. Lehden linja, pelisäännöt, tyylikirja ja päivittäiset keskustelut antavat toimitustyölle suuntaa, mutta ne eivät poista tarvetta uutiskriteerien paikantamiseen ja arviointiin. Uutiskriteerien tutkiminen toisi tarpeellista journalistista ymmärrystä ylevän juhlapuheen ja arkisen ohjeistuksen välimaastoon.

Jokinen haastaa journalismin tutkijoita ottamaan analyysin kohteeksi median tämänhetkiset muutokset ja niiden seuraukset. Vaikka journalismin tutkimusta ei pidä typistää nykyhetkessä operoivaksi tuotekehitykseksi, tutkijoiden rekrytointi mukaan toimitusten uudistushankkeisiin ja vastavuoroisesti toimittajien rekrytointi tutkimushankkeisiin on hedelmällistä molemmille osapuolille. Ulkopuolisia ärsykeitä tarvitaan, olipa kyse sitten kentästä tai kammioista.

Jouko Jokinen 11. helmikuuta 2007:

Toivon rauhallista perehtymistä yhdessä tuotetun journalismin sisältöön ja laatuun. Katsommeko onnistumisia vai epäonnistumisia, mahdollisuuksia vai pelkoja? Joku tutkija voisi perehtyä kunnolla esimerkiksi Alma Median Helsingin toimituksen työhön ja tutkia sitä, miten uusi journalistinen yksikkö vaikuttaa vaikkapa kolmessa vuodessa Alma Median maakuntalehtien sisältöön ja laatuun.

Emme päässeet yhteisymmärrykseen konsernijournalismi-käsitteestä, ja vielä vähemmän maakuntalehtijournalismin määrittelystä. Maantiede ei ole mihinkään häviämässä, mutta kyllä hyvän maakuntalehden pitää koskettaa lukijaa muillakin kuin maantieteellisillä perusteilla – esimerkiksi ihmisen elämäntapaan ja -tyyliin sekä elämyksiin liittyvällä journalismilla. Muuten ei synny hyvää yhteisöllistä journalismia.

Utiskriteerien tarpeellisuudesta olemme samaa mieltä. Itse arvostan enemmän prosessiin ja lehden kokonaisuuteen vaikuttavaa kriteeristöä kuin uutisen sisältöanalyysia.

Koljonen tekee raflaavia johtopäätöksiä ohuen perehtymisen perusteella. Hän ei tunne kovin hyvin Satakunnan Kansaa, hän ei ole perehtynyt viime vuosien journalistiseen strategiaamme, sen onnistumisiin ja epäonnistumisiin, tekemiimme tutkimuksiin eikä tulevaisuuden suunnitelmiimme. Hän kuvaa yleisiä asioita käyttäen Satakunnan Kansaa esimerkkinä. Syntyy kiistakirjoitus, ehkä myös stimulanssi utiskriteerien tutkimiseen.

Tutkijalle tällainen keskustelu voi olla älyllistä sapeleitten kalistelua, minulle kyse on äärettömän vakavasta asiasta – lehdestä, jonka kehittämiseen suhtaudun kuin elämäntyöhöni ja johon panen kaiken vähäisen lahjakkuuteni ja energiani. Tästä keskustelusta kuulen varmasti, että ”tutkija sanoi Satakunnan Kansaa huonoksi lehdeksi ja jotain sinäkin siinä yrittit selitellä”.

Kustantaja ja vastaava päätoimittaja HuK Jouko Jokinen työskentelee Satakunnan Kansa -lehdessä ja tutkija YTM Kari Koljonen Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella.